

НЕЗАСТРАХОВАНИЙ УРОЖАЙ

У вересні в Мозамбіку стався «хлібний бунт», спричинений різким стрибком цін на хліб. Під час масових заворушень від куль військовиків, покликаних захистити правопорядок, загинули 10 людей, близько 440 зазнали поранень.

Подорожчання продуктів харчування на світовому ринку, заборонивши вивозити зерно за кордон, спровокувала Російська Федерація – четверта за обсягами експорту збіжжя після США, Євросоюзу й України держава. Ціни «підігрів» Пакистан, де сільгоспугіддя неабияк постраждали від надмірних повеней.

15 листопада – День працівників сільського господарства

Юрій ПОТАШНИЙ

Збитковість бізнесу – 762 відсотки

Урожайність будь-якої сільськогосподарської культури великою мірою залежить від погодних умов – то густо, то пусто. Аби забезпечити себе, виробники страхують посіви від несподіванок природи – вимерзання, вимокання, випрівання, граду, засухи, злив, смерчів, суховіїв тощо. Однак ця корисна справа ще не набула в Україні поширення: поперше, аграрії не вірять в ефективність страхування і, по-друге, воно стає в добру копіячину, а держава не допомагає.

Багато фермерів не страхують посівів із тієї простої причини, що не мають достатньо інформації про цю послугу, про конкретні види страхування. Велику роль тут можуть відіграти засоби масової інформації. До речі, аграрна реформа в Російській імперії зрушилася з мертвої точки лише тоді, коли П. Століпін наказав надрукувати й розвезти по селах 5 млн. листівок, у яких ішлося про нові можливості організації праці на землі.

Загалом обсяг ринку страхування сільськогосподарської продукції в Україні становить 65,5 млрд. грн., підрахували експерти. На цей ласий шматок замахнулося чимало страхових компаній, однак заробити їм не дає держава, прагнучи замкнути всі фінансові потоки на собі. Згідно з дослідженням Міжнародної фінансової корпорації (IFC), яке здійснювалося за підтримки Канадського агентства з міжнародного розвитку, восени 2009 року в Україні було укладено 467 угод страхування озимих культур, найчастіше пшениці, ячменю, жита, рапсу – як від цілковитої, так і від часткової загибелі посівів. Два сільгоспідприємства застрахували 800 га виноградників, заплативши при цьому близько 840 тисяч гривень. Сукупна сума страхо-

вих платежів по країні, які зібрали страховики, дорівнювала 14,4 млн. грн. Навесні 2010 року надійшло 219 заяв про пошкодження чи загибель застрахованих посівів.

У кінцевому підсумку страхові компанії змушені були виплатити компенсації за 200 угодами на загальну суму 26,5 млн. грн. Ось такий страховий бізнес по-українськи: видатки перевершили доходи майже вдвічі! У цьому дійстві брали участь 17 страхових компаній, принаймні такі дані вдалося зібрати експертам IFC. Щоправда, системно на ринку працюють лише шість компаній, на які припадає близько 80 відсотків застрахованих угідь. Однак більше половини (54 відсотки) виплат за загибель посівів здійснила «Оранта», на другій позиції – Українська аграрно-страхова компанія (19 відсотків).

Середній рівень збитковості за 2009–2010 маркетинговий рік становив 184 відсотки, підраховали економісти. Найзбитковішою для страховиків виявилася озима гірчиця – 762 відсотки, щоправда, застраховані площі були незначними: страхову суму в 288 тисяч гривень отримали аграрії Херсонщини. На рапсі збитки дорівнювали 243, ячмені – 215, пшениці – 157 відсоткам.

– Для нас не стали несподіваною такі показники, адже минула зима видалася несприятливою для багатьох сільгоспкультур, – каже експерт IFC Роман Шинкаренко.

Наприклад, пшеницю сільгоспвиробники страхували в усіх регіонах за винятком Волинської, Закарпатської, Івано-Франківської та Львівської областей. Найбільшу суму компенсацій з цієї культури отримали на Полтавщині (5,3 млн. грн.), Херсонщині (2,25 млн. грн.), Сумщині (1,3 млн. грн.) і Харківщині (1 млн. грн.).

Торік держава не виділила жодної копійки на підтримку агрострахування, хоча раніше така практика існувала. Субсидювання страхових внесків селян розпочалося 2005 року, коли в держбюджеті на це заклали 50 млн. грн. Фінансувалася програма і наступними роками: у 2006-му – 10 млн., 2007-му – 54 млн., а в 2008-му – 200 млн. грн. (із них було освоєно 88 млн. грн.). Тоді держава платила за сільгоспвиробника половину страхового внеску. Тільки-но виплати з держбюджету припинилися, відразу скоротились і застраховані площі посівів.

5 млн. грн. збитків цього року зазнав фермер Віталій Львов із Харківської області через неврожай.

– Оброблено близько 2 тисяч гектарів землі. Озиму пшеницю посіяв на площі 900 гектарів, а зібрав урожай лише зі 100 – бідкається чоловік. – Погодні умови в регіоні були вкрай несприятливі. Якщо звичай Харківська область збирає 2–2,5 мільйона тонн ранніх зернових, то цьогогоріч – тільки 480 тисяч тонн. Попередні ж два роки врожайність була чудовою, ось тому й не застрахував посівів.

Що вже казати про рядових фермерів, коли в халепу потрапив В. Львов – відомий учений-аграрій, фермер із 18-річним стажем, перший віце-президент Асоціації фермерів та приватних землевласників України (АФЗУ). Він зазначає, що, на відміну від кільканадцяти крупних агрохолдингів, фермери страхуються переважно з необхідності: кредит у банку можна отримати під заставу лише застрахованого врожаю. «Селяни мають обмежені матеріальні можливості, а банки вимагають від них майнову заставу, яка перевищувала б суму кредиту вдвічі, а подекуди й у п'ять разів. Це й змушує селян заставляти майбутній урожай, а відтак і страхувати його», – пояснює В. Львов.

Війна концепцій

Розвиток агрострахування в Україні гальмується відсутністю спеціального закону, який мав би регулювати відносини між страховиками й сільгоспвиробниками. Нині зайнятість у цьому бізнесі декларують майже 500 страхових компаній, водночас торік було застраховано 211,5 тисячі гектарів посівів, що становить лише близько 2–3 відсотків посівних площ країни! За такої арифметики важко не погодитися зі словами вченого-аграрія і фермера В. Львова: «Агострахування в Україні немає». Він узагалі ставить під сумнів майбутнє агропромислового комплексу країни, якщо страхування якомога повніше не охопить галузі.

Основні конкуренти України на світовому ринку страхують 70–80 відсотку посівних площ, бо там уряди надають вагомі субсидії сільгоспвиробникам, наголошує керівник проекту IFC «Розвиток агрострахування в Україні» Гарі Роше. «Стабільний ринок страхування в Україні стимулюватиме інвестиції у сільське господарство», – додає він.

Дві державні інституції, аби розв'язати проблему на власній копил, підготували дві концепції майбутнього агрострахування. Міністерство аграрної політики працювало над своїм документом самостійно, не залучаючи ані інших державних органів, ані асоціацій страховиків, ані міжнародних експертів, ані самих аграріїв. Було б дивно, якби в концепції, створеній «під себе», міністерству не відводилася головна роль: увесь бізнес пропонується замкнути на державній аграрній страховій компанії, яка використовуватиме комерційні страхові компанії як посередників. Друга модель, напрацьована Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України (Держфінпослуг), передбачає надати Мінагрополітики тільки функції адміністратора й контролера ринку агрострахування.

Експерти IFC стверджують: у світі практично не існує успішних державних компаній, що займаються агрострахуванням. Тут доречно пригадати хіба що Канаду, де страхування здійснюють так звані королівські корпорації, однак державними їх можна вважати лише умовно. Корпорації працюють на ринкових засадах із єдиним застереженням: за надзвичайних ситуацій держава гарантує їм фінансову підтримку, котра надається на умовах повернення.

«Королівські корпорації» створювалися в середині ХХ століття, коли в Канаді не існувало більш-менш потужних страхових компаній із приватним капіталом. Якби цей бізнес у країні був розвинений, то тут, радше за все, впровадили б страхову модель сусідніх США, орієнтовану на партнерство між державним і приватним секторами.

Середній показник збитковості державної сільськогосподарської страхової компанії Індії – 230 відсотків. Це змусило уряд створити конкурентне середовище, дозволивши вийти на ринок п'ятьом приватним компаніям. Очікується переформатування системи агрострахування й у Греції: держава має намір відмовитися від монополії у галузі, запровадити замість обов'язкового страхування добровільне. Ринковим шляхом пішов Китай, який за обсягом субсидійованого страхування – 2 млрд. доларів США – торік став другою країною у світі.

Якщо Україна обере «індійську» модель страхування, коли державна компанія одноосібно надаватиме послуги, потрібно буде щорічно виділяти з держбюджету чималі кошти на забезпечення її життєдіяльності. Якість роботи такого мегаутворення без стимулів до поліпшення, звісно, залишатиметься посередньою. Не уникнути шахрайства під час врегулювання збитків, оскільки на їх покриття спрямовуватимуться державні кошти, в економії яких ніхто не зацікавлений. Окрім іншого, незалежні експерти вказують, що без участі приватного сектору в 5–10 разів зросте вартість перестрахування: комерційні компанії можуть перестраховувати ризики в межах країни, а державна – лише на зовнішньому ринку.

Через державного страховика ринок буде швидко зарегульовано, що призведе до його паралічу, – вважає перший віце-президент АФЗУ В. Львов. Прогресивнішою є концепція, розроблена фахівцями Держфінпослуг, якою пропонується за державою залишити тільки управління процесом (розробку політики, нагляд, захист споживачів), а безпосередньо страхування довірити приватним структурам. Тим паче що вони вже мають досвід роботи, кваліфікований персонал, розгалужену мережу відділень у регіонах. І найголовніше: приватні страхові компанії позбавлені можливості «доїти» держбюджет, а тому забезпечать прибуткову діяльність.

Звісно, держава мусить субсидіювати агрострахування, щоб воно стало доступнішим для землеробів. Слід також зважати на важливість сільськогосподарського виробництва, яке є підґрунтям продовольчої безпеки й водночас резервом для нарощування експортного потенціалу країни. Зазвичай компенсацію (30–65 відсотків суми страхового платежу) із бюджету отримують страховики. В Україні досі існувала інакша практика: аграрій сплачував страхові компанії всю суму, а по-

тім, надавши відповідним органам купу документів, чекав на 50-відсоткове відшкодування (два останні роки держава не виділяє коштів на субсидії). Концепція Держфінпослуг розв'язує цю проблему.

Якщо фермер застрахував урожай, то страхова компанія покриє його збитки. Якщо ж ні, то за надзвичайних ситуацій держава буде змушена вдаватися до прямих виплат аграріям із бюджету, а це надто дорого й неефективно, – зазначає керівник проекту IFC «Розвиток агрострахування в Україні» Гарі Роше. До речі, на відміну від інших видів державної підтримки аграріїв, СOT не заперечує проти субсидіювання страхових платежів.

Майбутнє агрострахування в Україні залежить від Кабінету Міністрів, котрий незабаром має затвердити одну із двох напрацьованих концепцій. Аби не помилитися, урядовці мусять пам'ятати: комерційні компанії краще реалізують бізнес-проекти, аніж державні.

49

Сказано!

Україну – до першої п'ятірки!

– Переконаний, що в найближчій перспективі завдяки потужному потенціалу сільського господарства наша країна може стати важливим елементом гло-

бальних зусиль у подоланні голоду в низці регіонів світу, – заявив Президент України Віктор Янукович на засіданні 65-ї сесії Генеральної Асамблеї ООН у Нью-Йорку.

Глава держави зауважив, що торік Україна вперше стала донором Всесвітньої продовольчої програми ООН. «Ми відповідально ставимося до загроз світовій продовольчій кризи», – наголосив В. Янукович.

Президент України також нагадав світовій спільноті, що наша держава цього року надала допомогу народів Гаїті. «Допомога країнам, що потрапили в скруту, є нашою традиційною і постійною практикою на двосторонньому рівні», – додав він.

Коментуючи заяву В. Януковича, глава адміністрації Президента України Сергій Львовичкін уточнив, що Україна має мету увійти до п'ятірки-сімки країн світу – найбільших виробників продовольства.

Зроблено в Україні